

assimilation of those who study identified (in this case, first of all, common cultural) knowledge and skills; it also allows students to make decisions independently because with the help of purposeful and systematic use of innovative technologies it is possible to form a high (creative) level of common cultural competence of future teachers of foreign languages.

At all stages of the algorithm implementation in the educational process in the classroom there have been introduced various innovative technologies (gaming technology, interactive technologies, project method, computer and telecommunication technologies, media technology, method of synectics, method of inversion, the method of the morphological box, pyramid discussion, debate, pair or group work and so on), which corresponded to the specific objectives of each lesson and tasks of the certain stage.

It is emphasized that modern innovative technologies allow to develop comprehensively the cultural horizons of future teachers, their understanding of the system of universal cultural values, universal human and national values, to understand the language as a means of communication by members of a particular national linguo-cultural community, as the basis of linguo-cultural paradigm; ability to use acquired cultural knowledge and skills in accordance with situations of communication in communication and pedagogical activity; the ability to assess works of art, a strong demand for self-education, self-development, self-improvement; forming secondary language personality, which can realize him/herself in the framework of the "dialogue of cultures", overcome cultural and language barriers. All these contribute to the formation of general cultural competence at the rational, emotional and personal levels.

Key words: *common cultural competence, innovative technologies, future teachers of foreign languages, formal, non-formal and informal learning, algorithm.*

УДК 387.01: 7.075.3

Н. С. Яремака

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

АКМЕОЛОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ БАЗ ПРАКТИК У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ІНДУСТРІЇ ДОЗВІЛЛЯ

У статті розглянуто особливості практичної професійної підготовки студентів-культурологів як майбутніх менеджерів індустрії дозвілля, висвітлено досвід організації навчальних та виробничих практик в закладах культури, проаналізовано акмеологічне середовище баз практик, необхідне для розвитку особистості майбутнього менеджера індустрії дозвілля. Визначено, що створення акмеологічного середовища є ефективною умовою професійного зростання студентів та сприяє формуванню готовності їх до самовдосконалення.

Ключові слова: *акмеологічний підхід, акмеологічне середовище, «акме», бази практик, менеджер індустрії дозвілля.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток суспільства інтенсивно впливає на професійну підготовку майбутнього фахівця та неперервно висуває нові вимоги до його професіоналізму, тому нині основною ідеєю професійної освіти майбутніх менеджерів індустрії дозвілля є створення умов для розкриття й розвитку внутрішнього потенціалу майбутнього фахівця галузі культури, формування його позитивної «Я»-концепції в процесі опанування основ професійної діяльності з позицій акмеологічного підходу,

який розглядає професійне становлення фахівця як досягнення вершин у професійній діяльності. Тому особливої уваги нині потребує професійна підготовка культуролога як менеджера індустрії дозвілля, адже він є носієм і транслятором загальнокультурних цінностей сучасного суспільства. Формування акмеологічного середовища баз практик вимагає звернення до методолого-теоретичних наукових підходів, а саме акмеологічного, який суттєво збагачує розуміння природи самості особистості й спрямованість її на досягнення акме. Ознайомлення студентів-культурологів з основними положеннями акмеології якісно впливає на пізнання й розкриття як власного потенціалу, так і потенційних сил однокурсників; сприяє самовдосконаленню, самореалізації, саморозвитку та руху до професійної вершини «акме».

Аналіз актуальних досліджень. Аспекти акмеологічної освіти й формування акмеологічного середовища нині висвітлені у працях учених Б. Ананьєва, А. Бодальова, О. Дубасенюк, В. Зазикіна, В. Іванова, Н. Кузьміної, Н. Наталевич, Л. Мітіної, В. Огневюк, С. Сисоевої та ін. Проте в дослідженнях ще недостатньо досліджено вплив акмеологічного середовища баз практик на ефективність професійного самопізнання майбутніх менеджерів індустрії дозвілля.

Метою нашого дослідження є розкриття впливу акмеологічного середовища баз практик на ефективність професійного самопізнання майбутніх менеджерів індустрії дозвілля у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. На думку О. Дубасенюк, акмеологічне середовище – це середовище прагнення до успіху, до творчості, до високих результатів діяльності, до досягнень кожного, коли престижно якісно працювати, викладати, навчатися, вести науковий пошук, дотримуватись морально-правових норм взаємодії [4, 24]. Створення акмеологічного середовища під час проходження студентами-культурологами практик є пріоритетним і актуальним завданням, оскільки спрямовує майбутнього фахівця орієнтуватися на реалії соціокультурного й інформаційно насиченого суспільства, готує його до самостійного та творчого мислення, до відповідальності за результати своєї діяльності, яка пов'язана з впливом на свідомість суспільства засобами соціокультурного проектування.

Предметом акмеології (за визначенням Б. Ананьєва) є вивчення «вершин» життя, найвищих досягнень особистості, а його послідовники (А. Бодальов, А. Деркач, Н. Кузьміна) розглядають акмеологію як комплексну галузь знань про людину та шляхи її вдосконалення, умови й закономірності досягнення вершин професійної зрілості особистості фахівця змістовно та професійно, де змістовне передбачає загальне розширення суб'єктного простору особистості, її професійного й духовного «збагачення», де професійна сторона представлена як сукупність системних позицій, що розвиваються через зміни й розвиток підсистем особистості та діяльності, нормативної регуляції, мотивації на саморозвиток і професійні досягнення, рефлексивної самоорганізації у плані розкриття творчого потенціалу майбутнього фахівця [2; 3].

Л. Мітіна розглядає модель акмеологічного середовища як тристадійну систему, де перша стадія – самовизначення (здатність особистості якісно порівнювати себе з іншими, усвідомлювати необхідність власних змін та перетворень), друга – самовираження (співвіднесенням власної поведінки та мотивації) та третя – самореалізація (формування життєвої філософії себе як професіонала, усвідомлення сенсу життя) [6].

Спираючись на науковий доробок О. Дубасенюк [4, 23], зазначимо, що акмеологічне середовище (створені умови у ВНЗ, за яких і професорсько-викладацький склад, і студенти прагнуть до успіху, до розвитку творчих здібностей у співпраці, коли існує атмосфера довіри й дружелюбності в колективі) позитивно впливає на формування самопізнання та саморозкриття майбутнього менеджера індустрії дозвілля, які є складовими їхньої професійної майстерності. Головними ознаками акмеологічного середовища є психолого-педагогічна підтримка особистості студента-культуролога – це внутрішні й зовнішні ресурси, які допомагають максимально повній самореалізації й саморозвитку. Тому в межах нашого дослідження вважаємо, що психолого-педагогічною підтримкою професійної самореалізації майбутніх менеджерів індустрії дозвілля вважаємо сукупність прийомів, методів, форм, засобів педагогічного впливу на самосвідомість особистості студента-практиканта, які стимулюють максимально повне розкриття внутрішнього потенціалу й розвивають прагнення постійного самовдосконалення в професійній діяльності.

Ю. Поваренков розглядає особистість майбутнього фахівця як інтегральну системну якість, яка виявляється на певних етапах професійного становлення культуролога, його життєвого шляху, зокрема й коли він навчається у виші. Фактором професійного становлення особистості спеціаліста вчений вважає конвергенцію індивідуальних (суб'єктивних) і соціальних (об'єктивних) чинників [7]. Тому підставами для особистісного розвитку фахівця виділяють стадії та етапи професійного розвитку: соціальну ситуацію розвитку та рівень реалізації професійної діяльності, задоволеність своєю працею, сукупність індивідуально-психологічних особливостей людини, професійну орієнтацію, професійний відбір, професійну підготовку, професійну адаптацію, професійну самостійність, кризові явища, що спричинені недостатнім рівнем компетентності, особистісно значущі професійні цінності, професійну зрілість, продуктивну Я-концепцію тощо [1].

Проте проблема формування акмеологічного середовища, яке б сприяло репродуктивному засвоєнню професійних знань, умінь, навичок у майбутніх менеджерів індустрії дозвілля під час проходження ними навчальних та виробничих практик в установах культури, і позитивно впливало на розвиток здібностей, інтересів, мотивувало до самопізнання та самовдосконалення, формувало особистісні значущі потреби в системі вищої освіти, залишилася поза увагою науковців, а тому потребує подальшого розгляду.

Зазначимо, що становлення особистості відбувається на різних етапах розвитку, проте період студентства є особливим в її житті кожного фахівця, оскільки характеризується послідовністю і прогресивним характером, що відзначається формуванням конкретних професійних здібностей, які зворотнім чином впливають на особистість студента та його діяльність, що надалі дозволить або ні успішно адаптуватися майбутньому менеджеріві індустрії до нових умов професійної діяльності. У контексті створення сприятливого акмеологічного середовища викладачі вишу та методисти баз практик постають своєрідними провідниками на етапах становлення майбутнього культуролога як цілісної особистості, яка здатна гнучко змінювати усталені установки, орієнтації, мотиви поведінки, мати значущі якості та здібності, професійні знання й уміння, творчо самореалізуватися в професії. Викладачі та методисти послуговуючись інструментарієм різноманітних педагогічних технологій впливають на процеси й механізми вдосконалення особистості студента-культуролога, сприяють набуттю знань та навичок, необхідних у майбутній діяльності менеджера індустрії дозвілля, взаємодії, виконанні соціальної ролі ретранслятора культурних процесів і керівника соціокультурних проєктів. Так, соціальні вимоги, які ставлять до майбутнього менеджера індустрії дозвілля, зорієнтовані, з одного боку, на наявність у нього глибоких знань з культурологічних дисциплін, а з іншого – визначають необхідність розвитку його особистості як професіонала, яка може ефективно діяти за умови безпосередньої взаємодії з усіма суб'єктами процесу за різних умов та обставин, мати стійкий «імунітет» до емоційного «вигорання» тощо. То ж завданнями сучасної практичної підготовки фахівця галузі культури є створення акмеологічного середовища не лише у виші, а й перенесення його на бази практик, що дозволить організувати поступальний розвиток особистості студента-культуролога як якісного менеджера індустрії дозвілля.

Нормативними документами передбачено, що практичний аспект професійної підготовки майбутніх менеджерів індустрії дозвілля втілюється низкою навчальних і виробничих практик: навчальна ознайомча культурологічна практика призначена для наочного ознайомлення майбутніх культурологів із специфікою мистецько-просвітницької та соціокультурної діяльності (II курс, II семестр тривалість 2 тижні), навчальна культурологічна практика призначена для наочного ознайомлення майбутніх культурологів із специфікою екскурсійної діяльності та практичного застосування знань з дисципліни «Екскурсознавство» (III курс I семестр, тривалість 2 тижні), навчальна технологічна практика передбачає ознайомлення майбутніх культурологів із специфікою організації культурно-дозвілдової діяльності у закладах культури (III курс II семестр, тривалість 2 тижні), виробнича культурологічна практика сприяє розширенню професійно-практичних знань, формування досвіду самостійної організації дитячої або юнацької групи у ході

проведення культурно-дозвіллевих заходів, озброєння майбутніх студентів-культурологів методикою соціально-культурної роботи в умовах різноманітних культурних і дозвіллевих закладів (IV курс II семестр, тривалість 5 тижнів) та виробнича культурологічна практика в установах культури (V курс I семестр, тривалість 5 тижнів), метою якої є розширення професійних знань, формування досвіду самостійного проведення соціокультурного проекту, організації дозвіллевої діяльності для різних вікових категорій населення, озброєння майбутніх студентів-культурологів комплексом необхідних компетентностей менеджера індустрії дозвілля. Базами реалізації даних практик здебільшого є літературно-меморіальні, художні, історичні, краєзнавчі музеї, міські будинки культури, центри естетичного виховання учнівської молоді, Палади дитячої та юнацької творчості, бібліотеки та телерадіокомпанії місцевого та обласного значення, де сприятливий творчий клімат колективів установ культури дозволяє розкритися особистості студента-культуролога на професійному поприщі. Оскільки викладачами вишу та методистами з баз практик створюються сприятливі партнерські стосунки, які спонукають майбутнього фахівця до активного професійного саморозвитку та засвоєнню ним професійних цінностей, визначення соціального статусу й ролі особистості менеджера індустрії дозвілля в суспільстві, психологічних механізмів впливу в процесі спілкування, яке відбувається в групах соціальної взаємодії. Ці та багато інших аспектів дозволяють майбутнім фахівцям галузі культури поступальним шляхом рухатися до професійного акме з урахуванням їх індивідуальних особливостей (накопиченого ними соціального та культурного досвіду, особистісний розвиток студентів-культурологів та досягнення ними високих професійних стандартів з різних позицій, зокрема формування продуктивної Я-концепції в майбутнього менеджера індустрії дозвілля як професіонала та реалізацію його творчого потенціалу під час проходження практик, формування психологічної готовності до подальшої управлінської діяльності, розвиток акмеологічної компетентності в роботі з колективом, мотивацію професійних досягнень у його практичній соціокультурній діяльності, залучення до науково-дослідної діяльності, що дозволяє орієнтуватися в сучасних наукових і культурних процесах, формування стилю поведінки менеджера індустрії дозвілля та резервів функціональних можливостей, необхідних для виконання ролі модератора або керівника культурного проекту, директора, управлінця тощо).

Такий підхід вимагає від викладачів вишу та методистів із баз практик постійного самовдосконалення навчальної роботи, орієнтації навчання на прикладну сферу діяльності майбутнього фахівця, комунікацію, надання професійно важливої інформації, напрацювання студентами вмінь і навичок опрацьовувати інформацію та приймати рішення у складних управлінських ситуаціях. Досвід організації практик показує, що особливу увагу викладачі

та методисти з баз практик мають приділяти розвитку особистісно-ділових і професійно важливих якостей студентів-культурологів, до яких віднесемо психологічну готовність до педагогічної діяльності (наявність фахових знань та вмінь); уміння здійснювати психолого-акмеологічну діагностику колективу, яка дозволяє з урахуванням типу особистості визначати траєкторію розвитку колективу, спираючись на ціннісні, вольові, мотиваційні та інші характеристики й можливості (задатки, здібності, потреби, спрямованість); наявність перцептивних та комунікативних здібностей; толерантність, уважність, емпатія; техніка та культура мови; естетичні вміння (уміння відчувати, переживати); володіння технікою самопрезентації, самоконтролю; здатність імпровізувати тощо.

Процес професійної практичної підготовки підпорядкований закону моделювання, згідно з яким форми організації роботи, освітні технології, методи мають бути насиченими професійним змістом і моделювати ситуації, максимально наближені до умов, з якими може практично зустрітись у майбутній професійній діяльності менеджери індустрії дозвілля. Тому до структурної частини практичної підготовки майбутнього культуролога як менеджера індустрії дозвілля з урахуванням акмеологічного підходу та особливостей баз практик віднесемо такі форми роботи: диспути, конференції, круглі столи, які передбачають збір матеріалів, виступи перед аудиторією, обговорення, критику, аргументацію, доповнення; сумісне визначення знань (звіти, самоаналіз, самоконтроль, взаємоконсультації, консиліуми); розвиток самостійності (ділові ігри, рольові ігри, побудовані на виконанні ролей за певним сценарієм, імітація різних складних ситуацій, драматизація); робота в парах (виконання соціокультурних проектів, культурних заходів тощо, що передбачає визначення позиції та критичний аналіз роботи тощо) [8; 9].

Акмеологічне середовище баз практики передбачає професійне становлення студента-культуролога за власною траєкторією, яка безпосередньо пов'язана з особистісним розвитком, інтеграцією його якостей у професійну спрямованість через відповідні складники акмеологічного підходу до навчання, яке зорієнтоване на різні аспекти професійної компетентності майбутнього менеджера індустрії дозвілля (спеціальною, що передбачає володіння професійною діяльністю; соціальною, що означає оволодіння способами спільної професійної діяльності та співпраці; особистісною, що передбачає володіння способами виявлення себе та саморозвитку; індивідуальною, до змісту якої входить володіння прийомами самореалізації та саморозвитку в межах професії, здатність до творчого вияву своєї індивідуальності) [5].

Якісно сформовані професійні компетентності характеризують становлення особистості та професійної індивідуальності майбутнього фахівця галузі культури. А на розвиток необхідних професійних

компетентностей впливає співпраця викладачів, методистів і студентів-культурологів, яка дозволяє моделювати акмеологічне середовище баз практик за таких умов: розширення пізнавальної сфери через застосування освітніх розвивальних технологій, що забезпечує спрямування навчання на різнобічне збагачення, поглиблення та оновлення системи знань, умінь і навичок студентів-культурологів; реальне наближення процесу навчання до потреб і проблем соціокультурних практики, що дозволяє формувати у студента усвідомлення свого реального образу «Я» як особистості та професіонала; багатоплановий цілеспрямований і планомірний вплив на особистість студента-культуролога культурними практиками, що сприяє його самовихованню й самовдосконаленню, розвитку різноманітних професійних компетентностей; забезпечення діагностики й оцінки навчальних досягнень, збільшення освітніх потреб майбутніх менеджерів індустрії дозвілля під час проходження практики; корекція професійних знань, умінь та навичок; вироблення вмій до аналізу різноманітних культурних явищ, процесів тощо, подолання конфліктів у взаємодії, визначення цілей та ресурсів подальшого особистісного розвитку; розробка критеріїв та показників, які забезпечать якісний моніторинг із питань оволодіння майбутніми менеджерами індустрії дозвілля навичками конструктивного мислення, організації зворотного зв'язку, аналізу культурних заходів під час проходження практики, визначення сформованості стійкої мотиваційної установки на майбутню професійну діяльність; зменшення протиріччя між навчанням і подальшою професійною діяльністю й орієнтація студентів-культурологів на креативні, творчі підходи до вирішення професійних завдань тощо.

Отже, серед розглянутих наукових теорій щодо створення акмеологічного середовища, метою якого є збагачення та професійний розвиток особистості майбутнього менеджера індустрії дозвілля, важливе місце посідає взаємодія та взаємодопомога між студентами, викладачами та методистами з баз практик. Крім того, з боку викладача та методиста потрібен психологічний супровід, який виражено через професійну діагностику, професійне консультування, сприяння у плануванні та проектуванні професійної кар'єри та професійної індивідуалізації кожного студента-культуролога. Таким чином, за своїм змістом акмеологічне середовище має забезпечувати нерозривний зв'язок між загальним розвитком майбутнього менеджера індустрії дозвілля й соціальним професійним розвитком загалом, ураховуючи умови, які сприяють цілеспрямованій активності студента у процесі проходження практики, професійному розвитку та саморозвитку, вихованню з боку колективу закладу культури й самовихованню, оскільки ця співпраця пов'язана з реальною життєдіяльністю майбутніх менеджерів індустрії дозвілля та сприяє формуванню мотивації, активності, задоволенню особистісних і навчальних потреб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акмеологический словарь / под общ. ред. А. А. Деркача. – М. : Изд-во РАГС, 2004. – 161 с.
2. Акмеология : учеб. пособие / А. А. Деркач, В. Г. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
3. Бодаев А. А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения / А. А. Бодаев. – М. : Флинта : Наука, 1998. – 168 с.
4. Дубасенюк О. А. Передумови розвитку акмеологічного середовища / О. А. Дубасенюк // Акмеологія – наука XXI століття : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. В. О. Огнев'юка. – К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. – С. 23–27.
5. Зеер Т. В. Профессиональное становление личности инженера-педагога / Т. В. Зеер. – Урал, 1988. – 89 с.
6. Митина Л. М. Коррекционно-обучающие программыповышения уровня профессионального развития учителя : учеб. пособие / Л. М. Митина и др. – М. : Моск. психол.-соц. ин-т ; Воронеж : Изд-воНПО «МОДЭК», 2001. – 304 с.
7. Поваренков Ю. П. Психологическое содержание профессионального становления человека / Ю. П. Поваренков. – М. : Изд-во УРАО, 2002. – 160 с.
8. Третьак О. С. Впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання у процес підготовки майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України. Проблеми освіти / О. С. Третьак // Наук. зб. – К., 2010. – Вип. 63. – Ч. 2. – С. 170–175.
9. Третьак О. С. Педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу та особистісно зорієнтованих технологій навчання у процесі підготовки персоналу ДКВС України / О. С. Третьак // Вища освіта України. –2010. – № 3. – Т. 2. – С. 459–464.

РЕЗЮМЕ

Яремака Н. С. Акмеологическая среда баз практик в профессиональной подготовке будущих менеджеров индустрии досуга.

В статье рассмотрены особенности практической профессиональной подготовки студентов-культурологов как будущих менеджеров индустрии досуга, освещен опыт организации учебных и производственных практик в заведениях культуры, проанализировано акмеологическую среду баз практик, необходимую для развития личности будущего менеджера индустрии досуга. Определено, что создание акмеологической среды является эффективным условием профессионального роста студентов и способствует формированию готовности их к самосовершенствованию.

Ключевые слова: акмеологический подход, Акмеологическое среду, «акме», базы практик, менеджер индустрии досуга.

SUMMARY

Yarema N. Acmeological environment of training in a professional training future managers of leisure industry.

The paper describes features of practical training students culture as future managers of leisure industry. The experience of training and production practices in cultural institutions was highlighted in the article. The acmeological environment of training was presented as main element of personal development of future managers of leisure industry. The acmeological environment of bases practices provides professional development of student-cultural studies on its own trajectory. It associated with personal development, with integration skills of specialist in vocational orientation through appropriate components acmeological approach to learning. The training of specialist focused in the different components of professional competence of future manager of leisure industry. These components are special that assumes ownership profession; social that focused on mastering

professional ways of joint activities and cooperation; personal that provides ownership ways to identify themselves; individual provides mastering techniques of self-realization and self-development of future specialist within the profession and involves its ability to creative expression of their individuality. The purpose of acmeological environment is professional enrichment and personal development of future managers of leisure industry. This is achieved by cooperation, mutual assistance and co-creation between students, teachers and trainers from base practices. The psychological support from the teacher and practitioner has a positive influence in shaping the acmeological environment. He expressed through professional diagnosis, professional counseling, assistance in the planning and design of professional careers and professional individualization of each student culturologist. So acmeological environment should provide inextricable link between the general development of future manager of the leisure industry and professional social development. It must take into account conditions that promote purposeful activity of students during practical training, professional development and self-education of the staff of institutions of culture and it promotes motivation, activity, meeting the personal and educational needs of future managers of leisure industry.

Key words: *acmeological approach, acmeological environment, «acme», base practices, managers leisure industry.*